

Космарова Надія Анатоліївна,
к.е.н., доцент кафедри міжнародної економіки

347.77

РОЛЬ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ

Світова економіка вийшла такий етап, коли основу розвитку складають нематеріальні активи - нові знання, ідеї - тобто інновації. Інноваційний розвиток відіграє ключову роль у забезпеченні соціально-економічного зростання та конкурентоспроможності країни. Орієнтація на інноваційний шлях розвитку проголошена у Стратегії інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів, що вимагає від уряду, з одного боку, створення дієвих механізмів реалізації інновацій, з іншого, забезпечення захисту інтелектуальної власності як основи інноваційного розвитку. Суб'єкти господарювання можуть досягти більш ефективного інноваційного розвитку на основі використання сучасних концепцій управління, стратегій впровадження, розробки інновацій та механізмів реалізації їх власного інноваційного потенціалу.

За цих умов закономірним є посилений інтерес вчених і практиків до теоретичних проблем інноваційного розвитку та його складових, зокрема забезпечення захисту інтелектуальної власності. Цим проблемам та їх окремим аспектам присвячені праці багатьох зарубіжних та вітчизняних вчених. У першу чергу необхідно зазначити роботи таких вчених як Амосов О.Ю., Беккер Г., Бланк І.А., Бутнік-Сіверський О.Б., Гальчинський А.С., Ідріс К., Ілляшенко С.М., Іноземцев В., Лернер П., Мерзляк А.В., Підпригора О.А., Пересада А.А., Полтораки А., Порат Б., Стюарт Т., Чумаченко М.Г. та інші. Разом з тим окремі аспекти захисту інтелектуальної власності в умовах глобалізації залишаються недостатньо розкритими й обґрунтованими. Потребують подальшого вивчення та систематизації напрями впливу глобального економічного середовища на розвиток системи регулювання прав інтелектуальної власності з урахуванням інноваційного напрямку розвитку країни.

Метою статті є визначення ролі інтелектуальної власності в інноваційному розвитку країни.

Глобалізація економіки пов'язана з розвиненістю та взаємозалежністю економічних зв'язків національних господарств, що відображає процес обміну товарами, послугами, капіталами та робочою силою. Тобто це закономірний результат суспільного розвитку під впливом науково-технічного прогресу.

Інтелектуальний продукт у натуральному вимірі – результат розумової, інтелектуальної праці, інтелектуальної інноваційної діяльності. Це продукт творчих зусиль, що має змістовне значення для певного інтелектуально підготовленого кола осіб, втілений на матеріальному носії. Інтелектуальна праця – сутнісна основа процесу створення інтелектуального продукту і відтворення інтелектуального капіталу. Вона є також основою інтелектуальної економіки, яку сьогодні ще називають «економікою знань», «новою економікою», ключовим моментом при цьому є інноваційна діяльність, яка спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок, винаходів та інших прав інтелектуальної власності, що зумовлює випуск на ринок нових конкурентоспроможних товарів і послуг [1].

За умов глобалізації та необхідності інтегруватися у світовий, а особливо європейський, простір, генерування нових знань набуває статусу пріоритетної стратегічної діяльності в ході якої виробляється конкурентоспроможний продукт у вигляді не лише нових технологій, відкриттів, винаходів, товарів, послуг, тощо, а й оригінальних підходів (парадигм, концепцій, ноу-хау) в підприємстві, політиці, культурі, мистецтві, медицині, духовній сфері [2, с.42]. Все це складає основу інтелектуальної власності яка захищається з боку держави та світової спільноти патентами, товарними знаками та інше.

Як показує світовий досвід, наявність інституту інтелектуальної власності має найважливіше значення для формування мотивації високоєфективної інтелектуальної праці. Інтелектуальна

власність це система законодавчо оформлених відносин, що складаються з приводу створення продуктів інтелектуальної праці, володіння ними, їхнього обміну та використання. Нині відносини, пов'язані з інтелектуальною власністю, регулюються в більшості країн світу законодавством про авторське право, патентним законодавством та спеціальним законодавством про несумлінну конкуренцію [4].

Україна на сьогоднішній день має належну правову базу для охорони інтелектуальної власності з урахуванням світового досвіду. Однак, жоден з попередньо прийнятих законів спрямованих на стимулювання розвитку та впровадження інновацій не працює. Зараз Україна є однією європейською державою в якій немає чіткого законодавство підтримуючого розвиток інноваційного потенціалу й його комерціалізацію. На рівні держави включення в роботу більшості задекларованих механізмів так і не відбулося. Це пов'язане зі слабкою політичною волею Верховної Ради України на разі впровадження стратегії захисту та стимулювання інновацій. Чинна законодавча база України з регулювання науково-технологічного та інноваційного розвитку, незважаючи на значні зусилля, витрачені на її розробку, не відповідає сучасним вимогам і практично не впливає на темпи такого розвитку. У ній лишаються не вирішеними питання: стимулювання інноваційної діяльності та витрат на наукові дослідження і розробки, формування інноваційних венчурних фондів, реалізації політики інноваційних пріоритетів держави, використання для цього можливостей і переваг програмно-цільового підходу. За розрахунками українських вчених об'єм «економіки знань» у ВВП країни складає не більш ніж 2-4%, в той самий час у розвинених країнах майже 50%. Що пов'язано, перш за все, з низькою питомою вагою підприємств, що виконують роботи зі створення і використання об'єктів інтелектуальної власності та раціоналізаторських пропозицій, значне зменшення чисельності їх творців, низький рівень закордонного патентування українських винаходів та невідповідність результатів ліцензійної діяльності існуючому національному науково-технологічному потенціалу (рис.1) [3].

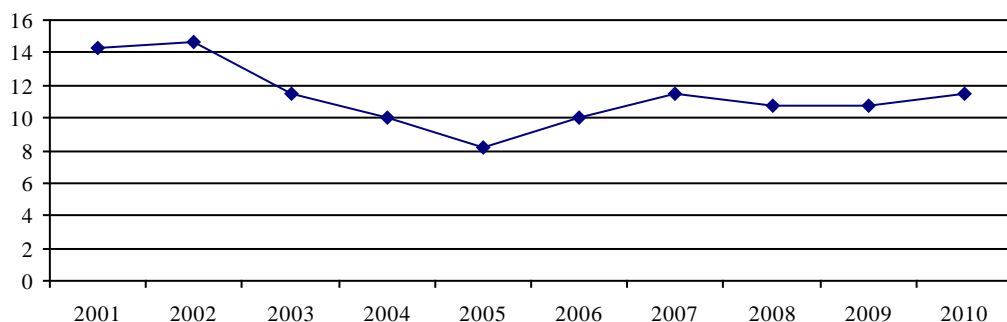

Рис. 1. Питома вага підприємств, що впроваджували інновації у загальній кількості промислових підприємств, %

Саме у сфері науково-дослідницької діяльності та дослідницько-конструкторських розробок формується основа конкурентоспроможної країни в усіх сферах. Правова охорона інтелектуальної власності є фінансовим стимулом необхідним для інвестування у технологічні розробки. Для України орієнтирами в розробці законодавчої основи охорони інтелектуальної власності є світовий досвід, європейський, та національні пріоритети:

міжнародний документ Угода з торгівельних аспектів прав інтелектуальної власності (ТРИПВ) – частина 3 «Забезпечення прав інтелектуальної власності»;

Директива Європейського Союзу про заходи і процедури здійснення прав інтелектуальної власності.

Директива ЄС поширюється на всі країни-члени та посилює запобіжні заходи контрафакції та піратства. Основним індикатором що відражає інноваційну активність в країнах ЄС є Європейське інноваційне табло, на міжнародному рівні таким показником є індекс глобальної конкурентоспроможності (GCI), індекс економіки знань (KEI) складовими якого є показники економічного режиму, освіта, впровадження інновацій, використання інформаційних та комунікаційних технологій. Інтелектуальна власність впливає на темпи та спрямованість технологічних змін в країні та її загальний розвиток це визнано багатьма науковцями. Однак, рівень

ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

економічної віддачі від охорони прав інтелектуальної власності все ще важко визначити, перш за все тому що дуже важко виокремити її складові компоненти.

Складність аналізу економічних аспектів інтелектуальної власності можна пояснити багатоплановою взаємодією багатьох факторів. Характер багатоплановості можна розглядати через світові показники – глобальний індекс конкурентоспроможності та індекс економіки знань (табл. 1) [4, 5].

Таблиця 1

Світові показники інноваційного розвитку*

Країна	KEI			GCI	
	ренкінг	місце	+/-	ренкінг	місце
Швеція	9.43	1	0	5,61	3
Фінляндія	9.33	2	+6	5,47	4
Данія	9.16	3	0	5,40	8
Нідерланди	9.11	4	-2	5,41	7
Норвегія	9.11	5	+2	5,18	16
Нова Зеландія	8.97	6	+3	4,93	25
Канада	8.92	7	+3	5,33	12
Німеччина	8.90	8	+7	5,41	6
Австралія	8.88	9	-3	5,11	20
Швейцарія	8.87	10	-5	5,74	1
Ірландія	8.86	11	0	4,77	29
США	8.77	12	-8	5,43	5
Великобританія	8.76	14	-2	5,39	10
Бельгія	8.71	15	-1	5,20	15
Австрія	8.61	17	-4	5,14	19
Росія	5.78	55	+9	4,21	66
Україна	5.73	56	-2	4,00	82

На сьогодні, є дві основні точки зору на роль інтелектуальної власності в економічному розвитку: залежить від рівня розвитку країни, від галузі використання інновацій, та багатьох інших обставин в країні; залежно від ступеню захисту прав інтелектуальної власності надходять прямі іноземні інвестиції в наукоємні галузі, стимулюють їх розвиток та генерування нових ідей. Тобто чим вище захист тим більш привабливою стає країна для прямого іноземного інвестування.

Показники індексу економіки знань хоча і складають основу створення інновацій та їх впровадження і використання в промисловості, але не є гарантом росту конкурентоспроможності країни, тому що охорона права власності стає лише запорукою припливу інвестицій в науково-дослідницьку діяльність, але не гарантує генерування нових ідей та їх ефективного використання.

Науково-дослідницькі роботи (НДР) дуже тривалий та дорогий захід, інвестор ніколи не буде вкладати гроші в проект який не має перспектив комерціалізації. Інтелектуальна власність відіграє каталітичну роль у стимулюванні НДР. Розвинена та дієздатна законодавча база з охорони інтелектуальної власності забезпечує потенційну можливість по залученню прямих іноземних інвестицій, стимулюванню закордонної торгівлі продуктами інтелектуальної власності та формуванню необхідних умов для передачі технологій.

Література

1. Бутнік-Сіверський О.Б. Національна політика розвитку інтелектуального капіталу з позиції глобалізації економіки / О.Б. Бутнік-Сіверський - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.ndiiv.org.ua/ua/library/view-natsionalna-polityka-rozvytku-intelektualnoho-kapitalu-z-pozytsiji-hlobalizatsiji-ekonomiky.html#ixzz1qV5JjA3>
2. Вовканіч С. Соціогуманістичний контекст наукомісткості економіки інноваційного суспільства / С. Вовканіч // Економіка України. - № 2. – 2005. – С. 42-48.
3. Наукова та інноваційна діяльність в Україні // Статистичний збірник. – 2011. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>
4. Knowledge Economy index - [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://info.worldbank.org/etools/kam2/kam_page5.asp
5. The Global Competitiveness report 2011-2012 - [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://gcr.weforum.org/gcr2011/>.
6. Никируй Л.І. Інтелектуальна власність у Європейських дослідницьких проектах: Навчально-методичний посібник. / Л.І. Никируй, В.В.Борик – Івано-Франковськ: - Видавництво «Гостинець», 2010. – 72 с.

Рецензент д.е.н., професор В.С. Реутов